

Г.В. Берляк, здобувач

Житомирський державний технологічний університет

**ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

(Представлено д.е.н., проф. Лаговською О.А.)

Розроблено розділи Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики, де передбачені необхідні умови для своєчасного відображення формування та використання операцій в системі бухгалтерського обліку; запропоновані додаткові положення до Посадових інструкцій головного бухгалтера та бухгалтера з розрахунків у частині відображення руху інвестиційних ресурсів; розроблені витяги з додатків до Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики підприємства щодо переліку посадових осіб, які наділяються правом підпису договору та необхідних документів для проведення операцій щодо залучення інвестиційних ресурсів, переліку посадових осіб, які складають, підписують внутрішню звітність та несуть відповідальність за подання її за призначенням у строки, графіку документообороту, робочого плану рахунків, розрахункових таблиць нормативних значень показників. Зважаючи на це, визначено, що інвестиційна політика підприємства тісно переплітається із обліковою, податковою, договірною та дивідендною політикою, тому має передбачати цілісність в обліку та управління інвестиційними ресурсами і охоплювати методичний, технічний, організаційний аспекти.

Ключові слова: *облікова політика; інвестиційна політика.*

Постановка проблеми. Однією з важливих складових управління в забезпеченні економічної безпеки (складовою якої є інвестиційна безпека), є система бухгалтерського обліку, тобто, бухгалтерський облік, в межах якого функціонує фінансовий та управлінський. Фундаментальною основою побудови облікової системи є облікова політика, яка зумовлює не тільки якість інформації, але й економічну ефективність діяльності суб'єкта господарювання, особливо в частині мінімізації ризиків, які виникають під час здійснення інвестиційної діяльності

© Г.В. Берляк, 2014

бухгалтерського обліку для управління ризиками є забезпечення успішного функціонування фірми в умовах

ризикі і невизначеності. Це означає, що навіть у разі виникнення економічного збитку реалізація заходів з управління ризиком, має забезпечити фірмі можливість продовження операцій, їх стабільності і стійкості відповідних грошових потоків, підтримки прибутковості та зростання фірми, а також досягнення інших цілей. Таким чином, програма управління ризиками, будучи вбудованою в загальну систему прийняття управлінських рішень, має важливий характер щодо основної діяльності фірми. Зазначимо, що цілі і завдання системи бухгалтерського обліку для управління ризиками мають бути узгоджені з цілями і місією фірми, а запропоновані методи боротьби з ризиками – адаптовані до суб'єкта господарювання.

За таких умов надзвичайно актуального питання набуває теоретичне обґрунтування та розробка в контексті концепції облікового забезпечення системи інвестиційної безпеки підприємства пріоритетних методичних напрямів розвитку облікового інструментарію управління джерелами фінансування інвестиційних проєктів підприємств в сучасних умовах, у тому числі в умовах ризику і невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економічній літературі накопичено достатній досвід дослідження такої наукової проблеми як облікова політика. Теоретичні аспекти та практичні рекомендації цього питання розроблено у роботах багатьох дослідників. Зокрема, питанням взаємозв'язку організації економічної безпеки та облікової політики присвячені праці Т.О. Петухової [11], С.М. Бичкової та Н.Н. Макарової [3], Й.Я. Даньківа, Я.Д. Крупка, М.Я. Остап'юка та О.М. Гетьман [4] та Н.О. Лоханової [9]. Але незважаючи на широке висвітлення цієї проблеми, проведене дослідження довело відсутність відображення питання впливу облікової політики на інвестиційну безпеку підприємств.

Метою статті є аналіз існуючих проблемних питань у сфері організації бухгалтерського обліку в частині операцій, пов'язаних з реалізацією інвестиційної політики підприємства з метою реалізації інвестиційної безпеки.

Викладення основного матеріалу. Система обліку створює інформаційну базу для безперервного моніторингу діагностики стану бізнесу з метою управління його економічною безпекою.

Тому, формування облікової політики має здійснюватися за такими напрямками:

1. Облікова політика для цілей фінансової зовнішньої звітності. Облікова політика безпосередньо впливає на показники фінансової

звітності, які є інформаційною базою для прийняття рішень в системі управління ризиками, а також реальними та потенційними інвесторами. Від принципів формування облікової політики та обраних способів обліку залежить фінансова, а, отже, інвестиційна безпека суб'єкта господарювання [3, с. 44–45].

2. Облікова політика для цілей оподаткування. Передбачає, що прийняття рішень з вибору оптимального способу формування податкової бази за податками та співвідношення методів оптимізації, які передбачені у податковому кодексі, для суб'єктів господарювання.

В обліковій політиці для цілей оподаткування, окрім обраних способів податкового обліку, необхідно прописати процедури, пов'язані з порядком формування та визнання витрат. У ній відображаються правила обліку запасів та витрати на їх закупівлю; застосування методу калькуляційного обліку витрат; обрані правила та процедури оцінки незавершеного виробництва, списання браку та оформлення витрат на брак у виробництві тощо [3, с. 45].

Організаційно-технічні питання облікової політики суб'єкта господарювання слід розглядати та застосовувати як групу стандартів у контексті економічної безпеки.

Дана група стандартів містить документи, що регламентують такі питання обліку як:

- робочий план рахунків бухгалтерського обліку (з вказівкою на склад синтетичних та аналітичних рахунків);
- форми первинних облікових документів;
- документооборот;
- технологію обробки облікової інформації, яка містить планування, організацію та безперервний контроль як за складанням документів, так і за поточними обліковими записами. Це обумовлено тим, що сучасне програмне забезпечення автоматизованої обробки інформації має свою внутрішню структуру та алгоритми, визначає правила обліку.
- порядок внутрішнього контролю та фактами господарського життя. Система внутрішнього контролю економічного суб'єкта виконує захисну функцію. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика повинна містити об'єкти і періодичність проведення інвентаризації, виконуючи тим самим функцію контролю за майном підприємства та запобіганню зловживань, розкрадання, що усуває зниження рівня економічної безпеки. Таким чином, система внутрішнього контролю, що сформована обліковою політикою, може

бути потужним засобом для запобігання як зовнішнього, так і внутрішнього впливу.

У зв'язку з цим, стає очевидним той факт, що облікова політика підприємств має переглядатися з урахуванням необхідності забезпечення системи інвестиційної безпеки. Такі зміни облікової політики мають бути комплексними, але однією з її цілей має стати мінімізація або нейтралізація внутрішніх і зовнішніх загроз. Таким чином, напрям дій з забезпечення інвестиційної безпеки в обліковій політиці є складною системою аналізу, та рішень в областях фінансового, управлінського обліку й інвестиційної безпеки, що створює сприятливі умови для ведення бізнесу та досягнення його цілей.

Облікова політика, будучи інструментом реалізації інвестиційної політики підприємства, містить перелік завдань, визначає основні напрями реалізації, позначає механізми реалізації, з урахуванням наявних ресурсів. У ринкових умовах інвестиційна діяльність на мікрорівні є підприємницькою діяльністю і здійснюється господарюючими суб'єктами на інвестиційному ринку з метою отримання прибутку.

Відповідно до Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 рр., оптимальним варіантом розвитку та активізації інвестиційної діяльності в Україні є проведення активної державної політики у цій сфері. Розбудова системи державного інвестування має здійснюватися за напрямами, які містять у собі удосконалення методології розроблення, оцінювання та відбору інвестиційних проектів для надання першочергової державної фінансової підтримки, забезпечення розвитку системи прямих державних інвестицій та прозорості процесу державної фінансової підтримки інвестиційних проектів, здійснення контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, наданих для реалізації інвестиційних проектів [7].

З урахуванням викладеного були визначені завдання облікової політики в частині забезпечення інвестиційної безпеки, які полягають в такому: зниження системного ризику інвестицій; розвиток внутрішніх інвестиційних можливостей; залучення прямих іноземних інвестицій за рахунок забезпечення умов і заходів щодо створення сприятливого інвестиційного клімату; мобілізація вільних коштів підприємств і населення на інвестиційні цілі; управління ризиком реалізації інвестиційної політики.

Виходячи зі сказаного вище, механізм формування та реалізації інвестиційної політики наведено нами у вигляді схеми (рис.1).

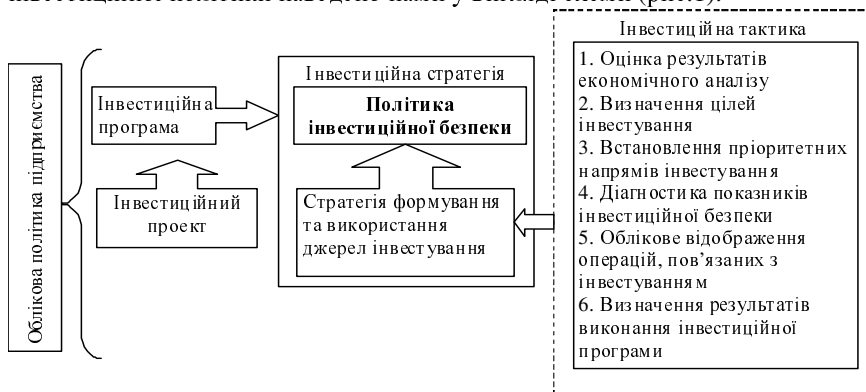

Рис. 1. Механізм реалізації облікової політики в частині інвестиційної безпеки підприємства

З рисунка 1 видно, що процес розробки облікової політики ґрунтується на інвестиційній стратегії. З урахуванням позиції М.В. Алікаєвої вважаємо, що під інвестиційною стратегією слід розуміти системний підхід до вибору найбільш загальних довгострокових напрямів розвитку інвестиційної діяльності, які з урахуванням ціннісної орієнтації є найбільш пріоритетними і дозволяють створити сприятливі умови для зростання економіки [1].

Вважаємо, що інвестиційна стратегія повинна містити комплекс заходів, спрямованих на мобілізацію всіх наявних інвестиційних ресурсів, залучення капіталу та їх раціональний розподіл і використання. Інформаційне забезпечення формування інвестиційної стратегії має забезпечити система бухгалтерського обліку і, зокрема, ефективна його організація.

Одним з етапів реалізації інвестиційної стратегії є проведення економічного аналізу. Результати комплексного аналізу соціально-економічного розвитку об'єкта піддаються внутрішній оцінці, яка дозволяє визначити сучасний стан об'єкта порівняно з альтернативними об'єктами інвестиційної діяльності та сформулювати довготривалу мету соціально-економічного розвитку підприємства. Відповідно до цього встановлюються цілі інвестиційної стратегії й потім з їхньою допомогою визначаються пріоритети розвитку підприємства, що вказують основні напрямки діяльності для досягнення поставлених цілей.

Для реалізації будь-якої мети необхідне визначення джерел, за рахунок яких може бути реалізований інвестиційний проект. Тому під час формування інвестиційної політики інвестиційну стратегію необхідно доповнити стратегією формування та використання джерел інвестування, що дозволяє сформувати більш реальну інвестиційну політику.

В умовах кризових процесів під час розробки облікової політики важливим елементом має стати аналіз інвестиційної безпеки. Вивчення даної проблеми має дуже важливе теоретико-прикладне значення, оскільки дасть можливість визначити рівень кризовості економіки, що дозволить, у свою чергу, більш чітко визначити цілі та завдання інвестиційної політики.

Таким чином, на основі інвестиційної стратегії розробляється інвестиційна політика, яка знаходить своє відображення у відповідних програмах, які є основним інструментом реалізації інвестиційної політики.

Під час формування програми необхідно враховувати багато факторів, а саме: перспективи розвитку підприємства, можливості та умови інвесторів, пріоритетність розвитку тих чи інших виробництв, ринкову кон'юнктуру, терміни окупності, охорону навколишнього середовища, інвестиційний ризик, інвестиційну безпеку тощо [6].

З переходом до ринкових відносин посилюється значення інвестиційного ризику в реалізації проектів та прийнятті рішень, які торкаються економічних та екологічних аспектів розвитку економіки. Це обумовлює необхідність у зваженому підході, що враховує переваги і недоліки кожного інвестиційного проекту та прийнятих рішень. Тому під час вибору інвестиційних проектів доцільно проводити науково обґрунтовану економічну експертизу, яка дозволяє знизити ризик під час підготовки та прийнятті державних управлінських рішень в області інвестування економіки.

Викладене дозволяє зробити висновки про те, що основні акценти в частині інвестиційної політики мають бути спрямовані на:

1) розподіл конкретних функцій управління інвестиційним процесом та відповідних прав і відповідальності між керуючими структурами.

2) побудова адресної системи фінансування інвестиційних проектів;

3) стимулювання розвитку високоприбуткових секторів підприємства;

4) активізація використання позикових ресурсів учасниками інвестиційного процесу;

5) розробку заходів облікової політики, що мінімізує інвестиційні ризики;

6) комплексний аналіз економічних, екологічних та соціальних наслідків здійснення інвестиційних програм;

7) техніко-технологічне оновлення основних засобів шляхом нового будівництва, реконструкції та модернізації основної частини перспективних підприємств.

Формування дієвої облікової політики залежить від принципів, що лежать в його основі. Дані принципи встановлені у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Проте принципів інвестиційної політики, тим паче для цілей забезпечення інвестиційної безпеки підприємства, дослідниками не встановлено. Логіко-методичний підхід до побудови принципів формування інвестиційної політики для цілей забезпечення інвестиційної безпеки, дозволить проводити дослідження у напрямі виявлення змісту даних правил через осмислення практичних прикладів. Даний підхід є перспективним, оскільки дозволяє визначити основи формування інвестиційної політики як економіки в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання.

Питання правильності визначення системи принципів, відповідно до яких слід розробляти інвестиційну політику, належать до важливих і недосліджених. З цієї точки зору важливе значення має необхідність визначення поняття «принцип». У тлумачному словнику української мови під принципом розуміють «основне вихідне положення будь-якої наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо» [12].

На наш погляд, формулювання принципів має відбуватися поетапно. Тому, нами виділено три етапи. Використання логіко-методологічного підходу дозволяє розрізнити два основних напрями [4, с. 219]:

– безпосередньо очевидні судження, виділені іншими дослідниками;

– опосередковані судження (або висновки), які виведені шляхом зіставлення традиційних суджень з судженнями, виділеними за допомогою категоріально-класифікаційного структурування.

У науці судження першого роду є завжди найбільш суперечним моментом. Навпаки, судження другого роду, які виходять шляхом виведення за правилами і принципам логіки, є головним матеріалом для

будь-якої науки, оскільки узгоджують спірні позиції навколо єдиного логічного положення [4, с. 9].

Другий етап: виділення проблемних питань та їх типологізація. На даному етапі всі проблемні питання, протиріччя, конфлікти розділені на загальні, типові, об'єктивно присутні, і приватні, суб'єктивні труднощі, залежні від волі випадкових обставин або суб'єктів.

Третій етап: безпосередньо формулювання принципу. Цей етап містить формулювання основних положень і правил, спрямованих на встановлення об'єктивно значущих проблемних питань, властивих системі управління інвестиційною діяльністю.

Інвестиційна політика має ґрунтуватися на концепції соціально-економічного розвитку. Це пов'язано з тим, що цільові програми є найбільш ефективним інструментом реалізації інвестиційної політики. На думку М.В. Алікаєвої, дана група принципів може бути розділена на дві підгрупи:

1) принципи, що визначають і ситуаційно регулюють інвестиційну діяльність:

- наявність необхідної нормативно-правової бази для функціонування інвестиційного ринку;
- облік інфляції та ризику (інвестиційного);
- оптимальне співвідношення портфельних і реальних інвестицій;
- наявність надійних джерел і методів фінансування інвестиційних ресурсів.

2) принципи, уточнюючі стратегію, цілі та завдання інвестиційної політики з урахуванням орієнтації соціально-економічної політики:

- цілеспрямованість;
- ефективність;
- системність;
- оптимальність;
- багатоваріантність;
- інвестиційний моніторинг;
- регулятивність;
- інвестиційне партнерство;
- інформаційна достатність;
- відповідність структури управління рівнем розвитку суспільства;
- економічна та інвестиційна безпека.

Перейдемо до характеристики наведених принципів. Принципи, що належать до першої підгрупи, є основною базою, без якої неможливе створення концепції інвестиційної політики та дозволяють

розробити принципи, уточнюючі стратегію, цілі і завдання інвестиційної політики.

Розглянемо детальніше другу підгрупу. Основною метою будь-якої інвестиційної політики є реалізація стратегічного плану економічного і соціального розвитку країни. Але кінцева мета інвестиційної політики полягає в подоланні економічної кризи, поживленні інвестиційної діяльності, спрямованої па підйом і створення високоефективної економіки. Однак така постановка є занадто загальною щоб її можна було використовувати як критерій. Таким чином, чітка постановка цілей дозволить розробити реальні інвестиційні програми з найменшими помилками, а також прийняти раціональні рішення з використання інвестицій.

Про ступінь досягнення поставлених цілей неможливо судити без визначення ефективності. Тому наступним принципом, є принцип ефективності. Обґрунтування ефективності інвестиційних рішень здійснюється за допомогою сучасних методів економічних розрахунків [5, с. 26]. Для оцінки економічної ефективності інвестицій найбільш часто використовуються такі критерії, як: чиста поточна вартість (NPV); рентабельність (SRK); внутрішній коефіцієнт ефективності (IRR); термін окупності інвестицій (PBP); максимальний грошовий залишок (CO); точка беззбитковості (BEP).

Розрахунок ефективності є обов'язковим, оскільки інвестиції, що не забезпечують необхідну ефективність розвитку економіки, погіршують її стан та не потрібні.

Принцип системності орієнтує розгляд інвестиційної політики як складової частини більшої суспільної системи, на зв'язок інвестиційної політики з іншими складовими політики господарювання. У динаміці це означає, що вплив на одну частину викликає реакцію, зміну інших частин і системи в цілому. Таким чином, використання принципу системності під час формування інвестиційної політики дозволить враховувати не тільки окремі заходи з удосконалення господарського механізму, але і в цілому зміни, що відбуваються в економічній політиці країни.

Дотримання принципу оптимальності необхідно у зв'язку з тим, що він орієнтований на отримання максимальних результатів від здійснення інвестицій при мінімальних витратах. З оптимальності впливає дотримання принципу багатоваріантності, який передбачає розробку кількох альтернативних варіантів рішень і вибору серед них найкращого варіанту, що дозволяє досягти поставленої мети з найменшими витратами часу і ресурсів. Вибір найбільш раціонального варіанту повинен здійснюватися на основі критерію ефективності. З

методичної точки зору, в цій процедурі є два складних питання. Перший пов'язаний з необхідністю побудови адекватних показників ефективності стратегічних дій в галузі інвестиційної діяльності. Для його вирішення пропонується використовувати підхід, який знайшов відображення в економічній літературі [8, 10]. Суть даного підходу полягає у зваженому, взаємопов'язаному розгляді трьох аспектів: економічного; соціального; екологічного.

З теоретичних позицій, ці аспекти можна розглядати як рівнозначні. Однак на практиці, існує ряд проблем, які потребують особливої уваги з боку органів як федерального, так і регіонального управління. Тому в цих умовах доцільно використовувати систему пріоритетів, в якій можуть домінувати економічні, соціальні чи екологічні аспекти.

Друге питання стосується необхідності забезпечення гнучкості та адаптивності стратегічних установок. Вирішення цього питання може бути знайдено на основі використання принципів сучасного планування, в числі яких наведена рекомендація щодо застосування не одного (найбільш раціонального) плану, а сукупності планових розробок [14, с. 132]. У цю сукупність крім основного плану, обраного за критерієм ефективності, входять ще два варіанти, розраховані на погіршення або поліпшення умов інвестиційної діяльності. Ці варіанти (їх можна визначити як резервний і підвищений) не знайшли підтвердження своєї обґрунтованості виходячи з існуючої критеріальної бази. Їх поява обумовлена методологією ситуаційного підходу, згідно з яким однією з вимог оптимального стратегічного планування є необхідність врахування динаміки соціально-економічної ситуації. Використання трьох варіантів цільових і стратегічних установок допоможе забезпечити можливість своєчасного пристосування до мінливих характеристик середовища.

Інвестиційний моніторинг – це вид діяльності, спрямований на своєчасний облік змін до цілі, завдання і різноманітних факторів, що виникають у процесі інвестування. Умовою практичної реалізації даного принципу є гнучкість інвестиційної політики, що володіє здатністю швидко пристосовуватися, перебудовуватися залежно від зміни обстановки та обставин.

Передбачається, що саме при такому розвитку подій можливе здійснення ідеї інвестиційного партнерства. Тобто інвестиційне партнерство є доповнюючим елементом в сукупності факторів, що забезпечують економічне зростання. Завдання інвестиційного партнерства полягає в забезпеченні якісного зрушення в ефективності

використання економічних ресурсів за рахунок тісної взаємодії та проведення спільної політики, що беруть участь сторін під час здійснення інвестицій в інфраструктуру і основний капітал галузей реального сектора. Використання принципу інвестиційного партнерства дозволить ефективно застосовувати наявні економічні ресурси в результаті узгодженої інвестиційної політики.

Принципом, що задає необхідні правила визначення позиціонування інвестиційної політики, є принцип інформаційної достатності. Перш за все, даний принцип вважається вихідним для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Під час формування інвестиційної політики принцип інформаційної достатності особливо важливий у зв'язку з тим, що значна частина інформації про стан інвестиційного процесу має умовний характер або є конфіденційною. Відсутність інформаційної достатності під час обґрунтування інвестиційного рішення може призвести до необґрунтованих висновків.

Таким чином, з точки зору зовнішньої необхідності, принцип інформаційної достатності визначає важливість урахування всіх факторів ринкового середовища, в той час як внутрішня необхідність задає важливість формалізації того, що необхідно знати, а саме, підоснову кожного процесу та його вплив на інші процеси. Дотримання принципу інформаційної достатності дозволить домогтися більш ефективного розподілу інвестиційних ресурсів і передбачити чітку регламентацію дій з використання інвестиційних ресурсів у пріоритетних галузях.

Принципом з розглянутої нами групи, що забезпечує послідовність, тобто цілеспрямованість і заданість інвестиційної політики в умовах ризику і невизначеності, є принцип відповідності структури управління рівню розвитку суспільства. Цей принцип має реалізовуватися, насамперед, через систему директивних, розрахункових і внутрішніх показників, виконання яких дозволить визначити розвиток підприємства, що дає можливість приймати конкурентоспроможні рішення. Тому принцип відповідності структури управління рівню розвитку суспільства має особливе значення під час проектування погодження та відстеження інформаційної достатності прийнятих рішень.

Оскільки розвиток економіки відбувається в умовах ризику і невизначеності, то необхідно під час формування інвестиційної політики враховувати принцип економічної безпеки. Однак дана економічна категорія є предметом дослідження і передбачає для використання специфічний інструментарій. Тому ми вважаємо, доцільним виділити це в окремий напрям і розглянути більш докладно

питання економічної та інвестиційної безпеки в нашому подальшому дослідженні.

Взаємодія даних принципів під час формування інвестиційної політики дозволить досягти поставлених цілей.

Вважаємо, що необхідно доповнити наведені принципи принципами, які безпосередньо пов'язані з обліково-інформаційним забезпеченням. Зокрема, це принципи аналізу, прогнозування та аудиту. Розгляд даної групи принципів є проблемним, оскільки характеризує засоби щодо досягнення поставлених цілей і відповідну послідовність дій. Від раніше розглянутих груп принципів дані відрізняються більшою конкретністю і формують правила, шляхи найбільш ефективного формування та реалізації інвестиційної політики. На нашу думку, дані принципи дозволять не просто визначати тенденції розвитку підприємства, а постійно відслідковувати правильність вкладення інвестиційних ресурсів у розвиток підприємства та аналіз їх використання. При цьому відбувається поєднання двох процедур: власне контролю та аналізу. Таке поєднання формує особливий вид управлінської діяльності, що отримала в міжнародній практиці назву контролінга. Особливістю контролінгу є його націленість на перспективу, пошук шляхів подальшого розвитку об'єкта на базі аналізу факторів, що обумовили одержання тих чи інших результатів [13, с. 125].

Початком контролю є оцінка результатів, а закінченням – аналіз факторів, що обумовили їх отримання і розкриття причин відхилень фактичних показників від запланованих.

Таким чином, контроль є підсумковою ланкою в процесі формування інвестиційної політики.

Виділена група принципів є групою правил, вирішальних ключові проблеми формування інвестиційної політики. Видається, що впровадження в практику формування інвестиційної політики системи розглянутих принципів, побудованої на логіко-методологічному підході, дозволить підвищити рівень обґрунтованості та дієвості інвестиційної політики.

Як підсумок, хотілося б підкреслити значимість даного підходу, який полягає, насамперед, у тому, що його застосування дає можливість під час формування інвестиційної політики одночасно утримувати та аналізувати велику кількість факторів, стійко їх систематизувати і класифікувати залежно від рівня, для якого ця політика формується.

Розвиток галузей промислового комплексу протікає в умовах глибокої кризи всієї економічної системи. Тому для виведення підприємств галузей промислового комплексу необхідно щоб інвестиційна політика будувалася в межах антикризового управління. Терміни «антикризове управління» та «інвестування» дуже часто сприймаються як несумісні. Зазвичай під антикризовим управлінням розуміється управління ходом поточної кризи, або управління з метою усунення наслідків кризи, що сталася раніше [2]. В таких умовах реалізація комплексу управлінських заходів, що мають тактичний характер є очевидною. Однак ці умови жорстко обмежуються проміжками часу між моментом прийняття рішення, моментом його реалізації та проявом відгуку керованої системи, оскільки саме управління кризою за визначенням припускає використання найбільш активних, дієвих, що дають найбільш швидко віддачу методів. Такий підхід об'єктивно зумовлює використання оперативних прийомів (експрес-методів) аналізу для формування вихідної інформативної бази прийняття подібних рішень.

На наш погляд, використовувана в даний час політика антикризового управління недостатньо використовує елементи превентивного антикризового управління. Його перевага полягає в наявності більш тривалих проміжків часу між моментами прийняття, реалізації та прояву відповідних рішень у керованій системі.

Такий підхід дозволить також усунути протиріччя у взаємодії техніки інвестування та антикризового управління. Тому, необхідне зазначити, що превентивне антикризове управління мають розглядатися не тільки як ефективний інструмент подолання кризи, але і як інструмент кваліфікованого стратегічного управління. Досить актуальним є завдання розробки методологічного апарату органічного зв'язку цілей інвестиційної політики та антикризового управління. Основою такого зв'язку має стати розробка техніки прогнозування та аналізу, яка могла б використовуватися як в інвестуванні, так і в антикризовому управлінні.

Метою інвестиційної політики в рамках антикризового управління має стати ресурсна достатність і оптимальна (найменш витратна) та гранично гнучка структура ресурсів. Досягнення цієї мети можливе з використанням диверсифікації.

На наш погляд, диверсифікація діяльності підприємств і є однією з форм концентрації власного або позикового капіталу з метою виконання нових видів діяльності та проникнення на нові ринки робіт (послуг, товарів), які підприємство раніше не змогло б здійснювати

через відсутність одного або декількох необхідних компонентів (ліцензій, основних засобів, кваліфікаційної робочої сили і нематеріальних активів тощо).

Варто зазначити, що крім наведених принципів необхідно виділити:

– високий динамізм процесу управління інвестиційними операціями підприємства. Висока динаміка факторів зовнішнього середовища, і в першу чергу, зміна кон'юнктури ринку капіталу, зумовлює необхідність розробки управлінських рішень в області залучення і використання інвестиційних ресурсів, форм інвестування у кожному конкретному випадку окремо. Тому система управління даними операціями має бути динамічна, враховувати зміну факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, темпи економічного розвитку, форми залучення позикових джерел фінансування;

– варіантність підходів до вибору форми й умов реалізації інвестиційних проектів. Реалізація цього принципу зумовлена дією закону нерівноважних систем, відповідно до якого неможливо точно розрахувати реальну майбутню прибутковість капіталу і прийняти єдине правильне рішення. Тому даний принцип передбачає розробку альтернативного рішення щодо обсягу, структури позикового капіталу, а також джерел і форм їх залучення.

Чітке визначення правового статусу не лише бухгалтера, а й усіх осіб, що прямо або опосередковано задіяні у процесі збору та обробки облікової інформації, сприятиме підвищенню ефективності ведення обліку та підвищенню якості інформаційного продукту системи бухгалтерського обліку (звітних даних).

Цікавою є позиція А.Г. Богача, стосовно того, що «облікова політика має стати для підприємства своєрідною конституцією, яка б передбачала права й обов'язки системи обліку щодо формування інформаційних ресурсів як корисної для управління інформації». На думку науковця, для забезпечення цієї функції слід чітко регламентувати умови нагромадження, передачі та зберігання інформації, а також норми її акумуляції та форми подачі.

Крім того під час формування Положення про облікову політику та її елементу – положень інвестиційної політики, необхідно визначити перелік осіб, які будуть відповідати за ведення обліку операцій, пов'язаних зі здійсненням інвестицій, контроль за своєчасним погашенням зобов'язань за ним. Постає питання: кому з працівників доручити виконання даних видів робіт? Проаналізувавши перелік характеристик професій, наведених в Довіднику кваліфікаційних

характеристик професій працівників, визначено, що роботу з підготовки документів на всі види платежів за зобов'язаннями підприємства, бере участь у роботі з вивчення та аналізу стану ринку кредитних ресурсів та цінних паперів з метою ефективного розміщення вільних коштів та забезпечення фінансової стійкості підприємства, проводить роботу із залучення та використання коштів, забезпечує правильне їх виконання, контролює цільове використання, формування системи звітів за цими питаннями здійснює на підприємстві економіст з фінансової роботи.

Аналіз організаційних структур 50 підприємств Житомирської області (акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю) показав, що із досліджуваної групи підприємств лише на 7, що становить 14 % є посада економіста з виробництва, до обов'язків якого належить калькулювання та обчислення собівартості і планування виробництва і лише на 1 (2 % від досліджуваної сукупності) – економіста-аналітика, до обов'язків якого належить контроль за договірною діяльністю з контрагентами та контроль процесу придбання.

Тому, за відсутності на підприємствах посади економіста з фінансових питань пропонуємо обов'язки щодо здійснення операцій з формування та використання позикового капіталу покласти на бухгалтера з розрахунків у частині визначення джерел залучення капіталу, визначення потреби підприємства в усіх видах інвестиційних ресурсів, аналізу ефективності формування та використання інвестиційних ресурсів, своєчасного відображення в обліку операцій з інвестування тощо; та головного бухгалтера, в частині організації діяльності підприємства, спрямованої на залучення інвестиційних ресурсів, забезпечення своєчасного складання і подання фінансової та внутрішньої звітності, здійснення контролю за виконанням інвестиційної політики та цільовим використанням інвестиційних ресурсів, забезпеченні розробки форм внутрішньої звітності щодо відображення руху інвестиційних ресурсів на підприємстві.

У ході дослідження нами розроблена та запропонована для впровадження на практиці структура та змістове наповнення положення про інвестиційну політику як розділу положення про облікову політику підприємства, застосування якого дозволить ефективно спланувати діяльність щодо залучення інвестиційних ресурсів, контролю за їх використанням, спланувати облікову роботу, що в результаті має забезпечити зменшення ризиків та неефективних інвестиційних проектів на підприємстві.

Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики містить певні положення, які доцільно детальніше описати в додатках до нього. До того, які додатки слід зазначати в Положенні, підприємство має підходити індивідуально та виходити із основних положень. Вважаємо, що до додатків, що найбільш повно відображатимуть складові облікової політики, інвестиційної політики підприємства належать такі:

– витяг з додатку 1 до Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики підприємства «Перелік посадових осіб, які наділяються правом підпису договору та необхідних документів для проведення операцій щодо залучення інвестиційних ресурсів». Оскільки залучення інвестиційних ресурсів може бути пов'язано з залученням різних їх обсягів, що може загрожувати підприємству несприятливими наслідками, тому прийняття рішень щодо його залучення має бути виваженим, а особи, які приймають таке рішення, мають нести відповідальність за свої дії підписом.

– витяг з додатку 2 до Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики підприємства «Перелік посадових осіб, які складають, підписують внутрішню звітність та несуть відповідальність за подання її за призначенням у строки».

– витяг з додатку 3 до Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики підприємства «Графік документообороту». Графік документообігу – це індивідуально розроблена схема взаємодії усіх підрозділів підприємства від моменту створення (отримання) документа до моменту його передачі в архів (у місяці зберігання).

Документи, як правило, складаються оперативними працівниками підприємства (касирами, комірниками, майстрами тощо) або надходять зі сторони через канцелярію з обов'язковою реєстрацією (рахунки, акти, листи, повідомлення тощо). Кожному виконавцю видають виписку з плану (графіку) документообігу, в якій наводиться перелік документів, що належать до функціональних обов'язків виконавця, термін їх подання і перелік служб (підрозділів) підприємства, в які передаються ці документи:

- назва документа;
- опис етапу створення документа, де зазначається кількість примірників документа, відповідальний за виписку, відповідальний за оформлення, відповідальний за виконання, термін виконання;
- опис етапу перевірки документа, де зазначається відповідальний за перевірку, порядок складання, строк подання;
- опис стадії обробки документа, де зазначається, хто виконує дану процедуру, строк виконання та відповідальна особа за

збереження документа;

– витяг з додатку 4 до Положення про загальну політику господарювання в частині позикової політики підприємства «Робочий план рахунків». Зазначимо, що робочий план рахунків – це документ, в якому зазначаються рахунки, які застосовуються на даному підприємстві залежно від специфіки його діяльності, субрахунки використовуються з урахуванням потреб управління, контролю, аналізу та звітності, а також можуть доповнюватися введенням нових субрахунків, але із збереженням кодів субрахунків за Планом рахунків.

Під час внесення до робочого плану рахунків рахунки обліку інвестиційної діяльності необхідно враховувати особливості аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку, специфіку діяльності підприємства. Основою організації синтетичного та аналітичного обліку інвестиційної діяльності є застосування таких вимог (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості формування робочого плану рахунків

№ з/п	Критерій	Синтетичний облік	Аналітичний облік
1	Інвестиційні ресурси	В цілому за ресурсами	За інвестиційними проектами в розрізі кожного інвестора
2	Інвестиційні ризики	В цілому за ризиками	За фондами в розрізі кожного виду ризику

Отже, дотримання даних вимог дозволить розробити та внести до робочого плану рахунків бухгалтерського обліку для детального відображення інвестиційної діяльності підприємства:

– витяг з додатку 5 до Положення про облікову політику в частині інвестиційної політики підприємства «Розрахункові таблиці нормативних значень показників».

Отже, формування наведених додатків забезпечить формування комплексної інформації про інвестиційну політику підприємства, що дозволить в комплексі показати всі складові облікової політики підприємства.

Таким чином, облікова політика підприємства – це сукупність

послідовних, взаємоузгоджених дій власників (керівників) підприємства з вибору та обґрунтування загальних, незалежних від часу орієнтирів, які визначають напрями економічної діяльності підприємства, з метою реалізації стратегічної мети та соціальної місії функціонування підприємства та задоволення потреб власника. Тобто, облікова політика – чітке визначення єдиної концепції розвитку підприємства в довгостроковій та короткостроковій перспективі, вибір із сукупності механізмів досягнення мети найбільш оптимальних, а також розробка ефективних механізмів контролю.

Дане поняття є складним та багатоаспектним, однак зважений та збалансований підхід до розробки положення про облікову політику підприємства сприятиме ефективному функціонуванню та розвитку підприємства шляхом оптимізації оподаткування, мінімізації витрат та підвищення рентабельності підприємства.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження нами встановлено доцільність формування на будь-якому підприємстві, незалежно від розміру та організаційно-правової форми, положення про облікову політику, що охоплює економічну та техніко-технологічну політику.

Регламентация порядку облікового відображення діяльності підприємства визначається обліковою політикою. Проте сьогодні облікова політика орієнтується переважно на складання та подання фінансової звітності, ніж на прийняття рішень у різних сферах господарської діяльності.

Отже, облікова політика закладає основу інвестиційної безпеки у сфері фінансово-економічного управління. Враховуючи це, необхідно звернути увагу на розкриття місця та завдань облікової політики в системі управлінського обліку. Крім того, відсутність методики складання, структури та змісту облікової політики в частині забезпечення інвестиційної безпеки спрямовує на подальше дослідження вказаного напрямку.

Збалансовані інвестиційні рішення, засновані на повноцінному обліку перерахованих вище обставин, дозволять закласти основи успішної програми антикризових заходів. Таким чином, формування дієвої інвестиційної політики, неможливе без урахування антикризових заходів, які дозволять зупинити наростання кризи, загальмувати зростання цін, відновити нормальне функціонування ринкових механізмів і безперерйну торгівлю, стабілізувати становище в банківській системі, не допустити зриву виконання зобов'язань за

зовнішнім боргом, захистити більшість населення країни від наслідків хаотичної девальвації та інфляційного стрибка.

Список використаної літератури:

1. *Аликаева М.В.* Инвестиционная политика отраслей промышленного комплекса. Теория и методология : автореф. ... д.э.н. : 03.00.05 / *М.В. Аликаева*. – М. : РГБ, 2003. – 34 с.
2. Большой экономический словарь / под ред. *А.Н. Азрилияна*. – М. : Институт новой экономики, 1994. – 525 с.
3. *Бычкова С.М.* Учетная политика – частный регламент обеспечения экономической безопасности // *С.М. Бычкова, Н.Н. Макарова* // Дайджест-Финансы. – 2012. – № 5 (209). – С. 42–47.
4. Облікова інформація в системі управління інвестиційною діяльністю / *Й.Я. Даньків, Я.Д. Кружка, М.Я. Остап'юк, О.М. Гетьман* // Науковий вісник Ужгородського університету. – № 2 (43). – 2014. – С. 173–178.
5. *Дыбов А.М.* Экономическое обоснование инвестиций / *А.М. Дыбов*. — Ижевск : Удмуртский ун-т, 1995. – 157 с.
6. Заславская Т.И. Социология экономической жизни. Очерки теории. / *Т.И. Заславская, Р.В. Рыбкина*. – Новосибирск : Наука, 1991. – 448 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://voluntary.ru/dictionary/568/word/sociologija-yekonomicheskoi-zhizni-ocherki-teori>.
7. Концепція розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua>.
8. *Ланцов В.А.* Стратегический анализ / *В.А. Ланцов, Е.В. Песоцкая, Н.М. Чикешева*. – СПб. : Питер, 2000. – 147 с.
9. *Лоханова Н.О.* Облікова політика як інструмент управління економічною безпекою компанії / *Н.О. Лоханова* // Інвестиції: практика та досвід. – № 11. – 2014. – С. 12–16.
10. *Песоцкая Е.В.* Управление инвестициями в сфере услуг производственных предприятий / *С.В. Давыдов*. – СПб. : Литера Плюс, 2000. – 160 с.
11. *Петухова Т.О.* роль облікової політики в системі економічної безпеки підприємств / *Т.О. Петухова* // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 43. – 2013. – С. 167–169.
12. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <http://sum.in.ua/s/PRYNCP>.

13. *Томилов В.В.* Эффективность и контроль предпринимательства в системе маркетинга / *В.В. Томилов, Е.В. Песоцкая.* – СПб. : СПбГУЭФ, 1998. – 125 с.
14. *Тумусов Ф.С.* Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика / *Ф.С. Тумусов.* – М. : Экономика, 1999. – 272 с.
15. *Хакунов Т.Д.* Маркетинг в системе регионального регулирования предпринимательской деятельности / *Т.Д. Хакунов.* – СПб. : СПбГУЭФ, 2000. – 182 с.

БЕРЛЯК Галина Валеріївна – здобувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– бухгалтерський облік і аналіз операцій, пов'язаних із забезпеченням інвестиційної безпеки підприємства.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2014.